

PLIN041 Vývoj počítačové lingvistiky

Kvantitativní lingvistika II

Mgr. Dana Hlaváčková, Ph.D.

Frekvence a statistika

Frekvenční slovníky

2. pol. 19. st. – 60. léta 20. st.

Frekvenční slovníky

- 1. pol. 20. st. – 70. léta
- potřeby stenografie a didaktiky (výuka cizích jazyků)
- lexikální statistika (jazyk, text, dílo, autor...)
- **frekvenční seznamy** (typy třídění)
- **frekvenční slovníky** (informace o slovní zásobě)
 - rozsah (500 tis. – 11 mil. slov)
 - výběr zpracovaných textů
 - technika zpracování (ruční, strojové)
- různé počty slovníků v jednotlivých jazycích

Frekvenční slovníky – předzvěst korpusů

- rozsáhlý jazykový materiál
- frekvenční studie
- frekvence z hlediska morfologie, syntaxe, sémantiky
- stylová rozrůzněnost (vyváženost)
- mluvený jazyk
- definice „slova“
- otázka homonymie

Frekvenční slovníky – němčina

- návaznost na F. W. Kädinga (data pro jiné účely)
- **Bayard Quincy Morgan** (prof. němčiny a překladatel na Stanford University) – *German Frequency Word Book*, 1928 (New York), pedagogické účely, 2400 nejčastějších slov
- **Helmut Meier** (germanista) – *Deutsche Sprachstatistik I/II*, 1964, nejfrekventovanější slova z Kädinga, cca 10 tis. slov
- **Hans Heinrich Wängler** (fonetik) – *Rangwörterbuch hochdeutscher Umgangssprache*, FS hovorové horní němčiny (denní tisk + magnetofonové nahrávky a jejich transkripce), 1963
- **Inger Rosengren**, frekvence slovní zásoby z novin *Die Welt* (6 mil.) a *Süddeutsche Zeitung* (6 mil.), 5 tematických kategorií z let 1966–1967, 1972

Frekvenční slovníky – angličtina

- **L. P. Ayres** – *A Measuring Scale for Ability in Spelling*, obchodní a soukromé dopisy, 1915, 368 000 slov
- **Edward Lee Thorndike** (psycholog, proces učení, *Animal Intelligence*, 1911) – *The Teacher's Word Book*, 3 díly, 1921, 1932, 1944
- **Michael West** – *A General Service List of English Words*, (GSL) 1953, 2 000 slov, obnovován do současnosti – NGSL
- **Henry Kučera** (1925–2010), filozofie a lingvistika na UK, po 1948 emigrace, Brown University, **W. Nelson Francis** – *Brown Corpus of Standard American English*, 1964, americká angličtina, 1 mil. slov
Computational Analysis of Present-Day American English, 1967
- použití počítačů IBM, děrné štítky a magnetické pásky

Henry Kučera, čestný doktorát na MU, 1990

Frekvenční slovníky – románské jazyky

- **Alphonse Juilland** (1923–2000), pův. Rumun, studoval v Paříži romanistiku, působil v USA
- španělština – *Frequency Dictionary of Spanish Words*, 1964
- rumunština – *Frequency Dictionary of Rumanian Words*, 1966
- francouzština – *Frequency Dictionary of French Words*, 1970
- italština – *Frequency Dictionary of Italian Words*, 1973
- 5 různých žánrů, 500 tis. slov, 1920–1940, strojové zpracování

Frekvenční slovníky – ruština

- **Harry Hirsch Josselson** – *The Russian Word Count and Frequency Analysis of Grammatical Categories of Standard Literary Russian*, Detroit 1953, 1 mil. slov z umělecké literatury let 1830–1950
- **E. A. Šteinfeldt** – *Častotnyj slovar' sovremennogo ruskogo literaturnogo jazyka*, 1963, dětská literatura, pro výuku ruštiny na estonských školách (2500 nejčastějších slov)
- **Lidija Nikolajevna Zasorina** a kol. – *Častotnyj slovar' ruskogo jazyka: okolo 40 000 slov*, 1977, ruština 20. st. (Lenin, Gorkij, Šolochov, XII. a XIII. sjezd KSSS, novinové články 1968)
- *Slovar' jazyka Puškina I–III*, 1956–1961, **Viktor Vladimirovič Vinogradov** (ed.), jazyk a styl klasických ruských autorů, spisovný ruský jazyk

Frekvenční slovníky – čeština, slovenština

- **Jozef Mistrík** (1921–2000) – **Frekvencia slov v slovenčine**, 1969
- jazykovědec, literární vědec, pedagog, soudní grafolog
- stylistika – funkční styly, teorie komunikace
- od r. 1965 na Filozofické fakultě UK Bratislava (oddělení matematické lingvistiky, Katedra slovenského jazyka)
- stenografie (1954–1960 ředitel Štátneho stenografického ústavu v Bratislavě, např. těsnopis pro nevidomé)
- **Retrográdný slovník slovenčiny**, 1976
- **Frekvencia tvarov a konštrukcií v slovenčine**, 1985

Frekvencia slov v slovenčine (FSS)

- možnost srovnání české a slovenské frekvence slov, FSČ a FSS mají však rozdílné parametry
- velikost 1 mil. slov
- základní lexikální jednotkou je grafické slovo (složené slovesné tvary)
- výběr 60 textů – 5 stylových skupin (dialogy, umělecká próza, poezie, žurnalistika, naučná literatura), nevyváženost (více textů od jednoho autora), nestejná délka textů
- frekvenční seznam 9 568 slov do frekvence 3
- (dnes PhDr. Mária Šimková vedoucí oddělení SNK na JÚLŠ)

FSC

- Jaroslav Jelínek, Josef V. Bečka, Marie Těšitelová – Frekvence slov, slovních druhů a tvarů v českém jazyce, 1961
- *viz samostatnou prezentaci*
- František Čermák, Michal Křen (eds.) – Frekvenční slovník češtiny, 2004 – založen na korpusu FSC2000, 95 mil. slovních tvarů

Kvantitativní vztahy v jazyce za základě FS

- 3 pásma frekvenčního seznamu (nejvyšší, střední, nejnižší)
- v 1. pásmu leží 10 nejfrekventovanějších slov – velmi krátká slova, pokrývají cca 20 % textu (1. slovo 5 % „a“)
- formálních slov je málo s vysokou frekvencí (*koncentrace slovníku*), plnovýznamových slov je hodně s nízkou frekvencí (*bohatství slovníku*), např. v češtině 20:80, ve francouzštině 50:50
- koeficient *disperze* (rozptýlení = rozdělení frekvence slov v různých textech), 0 rovnoměrné–1 nerovnoměrné